

Изази три
пут у месецу
на 1 табаку.

Претплата се
шаље напред
уредништву

Неплаћена
писма од не-
редовних до-
писника не-
примају се.

За све српске
крајеве стаје
на годињу
60 гр. или
6 фор. на по
године 30 гр.
или 3 фор.
на три мес.
15 гр. или
1. фор. и 50
новчића.

ПАСТИР

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ РЕКТОР ВОГОСЛОВИЈЕ ПРОТА Никола Поповић.

САДРЖАЈ: Како освојише турци Цариград. — Катахизација. — Да се разумемо. — Глас материн. — Глас.

Како освојише Турци Цариград.

„Хоћу да причам повест, која неће само људе натерати на плач, већ и мртво камење, а и саме пратварке, те да закукају, зајецају и завацију: леле! и тешко мени! — повест, како разорише царски град безбожници Турци.“ Тако отпочиње руски летописац своју причу, како заузеше Цариград Турци, — о тој *страшној новости*, како се тада говораше на западу. Овај се догађај збио 29 Маја 1453 год., али се то није догодило изненада: то се могаше предвидети и много раније. Византијска царевина пропадаше полако, као год кад се љулка лађа, кад хоће да утоне у бездан мора: гле! већ сва ено лађа утону, и само за њом из бездана мора искачу клобуци водени. Тако исто тоњаше полако и византијска царевина у бездан ништавила, а губљаше једну по једну област од своје целине. Око половине XV. века, области царевине простираху се тек само још до стена самога Цариграда. На послетку млади турски Султан, Махмуд II, син Амуратов, који се зацари 1451 год, зајеле од свега срца да овлада и самом престоницом негда силене државе. Мисао та да освоји Цариград, недаваше му мира ни дању ни ноћу.

Много пута по вечери, излазаше он прерушен у хаљине проста војнива, те се крао по улицама и слушао шта зборе они, што мимо њега пролажаху; он хтеіаше да дозна у опште како се о тој ствари мисли. Ноћу је дозивао Махмуд ка себи људе, који познаваху тврђе градске, те је с њима цртао карту града и његове околине; питаше их каке опреме има град за одбрану. о опкопима, минама, једном речи о свему, што му требаше да дозна рад постижења цели. Султану само још ваљаше да придобије за се свога даровитог и снажног министра Халил-пашу, који добиваше богате дарове од Грка и који јавно заштићаваше Византију те га с тога Турци прозваше „ђаурским ортаком“ а то ће да рече другом неверничким. И ево једном у саму поноћ захте Султан да ка њему дође Халил-паша. Препредени министар предвиде да то неће бити добро, али намах дође код Султана, но понесе уза се и богате дарове, те да би тиме ублажио срџбу свога старешине. — „Мени не треба ништа твога, рече му Махмуд, ја ћу да ти и више дам, него ли што имадеш; али молим само за једно а то је да ми предаш град (т. ј. Византију).“ „Господару! одговори министар стежући срце“ Алах (Бог) ти предаде већи и бољи део царевине, он ће да ти преда и град. Мени се предсказује, да се Цариград не може отети из твојих руку поред твоје силе; ја и сви твоји робови жртвоваћемо и крв и имаће рад твоје користи; буди у томе уверен!“ Султан се на то умири и рече ласкаво: „погледни на моје узглавље! ја се превртах сву-ноћ с једне стране на другу и не могах да затворим очи ни за један тренут. Молим те не дај да се подмитиш, него остани господар од својих речи. Борићемо се с Грцима жестоко; па по вољи алаховој и молитви његова пророка, ми ћемо да освојимо град.“

Ово говораше Султан са Халил-пашом на крају Децембра 1452 или у самом почетку 1453 год., а већ у Фебруару исте године примаче Махмуд своју грдну артилерију

(топништво) ка бедемима цариградским. У броју ге артилерије беше један грдан топ, који је излио неки хришћанин дошљак из Италије. Тај топ беше тежак 1900 пудова, *) дугачак беше четир хвата, а камена кугла којом га пунише износаше 36. пудова тежине. Сила турска бејаше врло велика. Махмуд је II. имао на 258,000 војске. Другога Априла 1453 г. у понедељак светле недеље показао се Махмуд пред вратницама цариградским, а сва његова грдна војска, што се таласаше као големо море, опасала беше град са сува; а с мора се опет појавило до 420 турских лађа и других морских справа.

Тужна беше за ставовнике цариградске те године пасхална недеља; а још тужније потоње недеље. У Цариграду беше тада цар Константин XI. Палеолог, који се пре тога на три године зацарио (12 Марта 1450 г.) Он бејаше човек паметан, храбар, великодушан а уз то још и доста млад (при опсади Царигр. тек му беше 49 година); али средства што имађаше на руци, беху врло незнатна. Он имађаше до 5,000 грчких војника и 2,000 најамника, — али шта могаше да учини ова шака људи храбрих и одушевљених очајањем против толиких грдних и неустрашивих чета махмудових! И ми се дивимо не томе, што браниоци Цариграда не одржаше град, већ томе, како умеше да га бране скоро за читава два месеца (од 2-ог Априла до 29 Маја,) од толиког многобројног и бесног непријатеља. Толико пута већ очајаваше Махмуд о могућности да ће узети на силу Цариград, толико пута предлагаше он грчкому цару да изађе са чашћу из града, да поведе са собом кога хоће и понесе шта хоће, а да иде у Мореју, те да само остави Турцима град сасвим пуст. Али грчки цар волеаше да умре него ли да напусти непријатељу своју престоницу. А боме и са своје стране Махмуд, „безбожни, гадни, неверни и подли“ (као што га почаствује казивање руско о заузетку Цариграда) нехтејаше нипошто и никако да се одмагне од

*) Пуд је 12 ока.

Цариграда. „Мени се не отступа“ говораше; „па или ћу ја да освојим града или ће он да овлада мноме, живим или мртвим.“

Ми нећемо да описујемо упорну и очајну борбу за два месеца између двају царева и две војске, које су подједнако храбре али не подједнаке и на броју. Тако нешто беше ту скоро при ужасној опсади и војни на Севастопољу.

Иеднако лубардање, честе нападаје, јеку труба, мумлање звона, звуку оружја, лелекање и вриску војника, плакање и јецање жена и деце, мртва телеса, беснило Турака, који налетаху на бедеме, ужас и очајно опирање опсађеника — чије ли је перо кадро да опише све ове ужасе? И ови се ужаси продужаваху готово за два месеца. За сво то време, колебаху се Грци једнако међу надом и очајањем. Али до послетка надвали очајање, и опсађеници увидеше потпуно, да не могу очувати града. Мрачно појмање њихова духа (памети) нађе за се сродна израза у чудним привиђењима: као што се у томе веку олако примаху чудеса и привиђења.

Ноћу у петак 24-га Маја сав град бејаше осветљен сјајношћу. Становници мишљаху да је та светлост од пожара и да су Турци потпалили град. Гомилама трчаху ка ватри и угледаше, да пламен лиже на окна (цамове) свете Софије (цркве), па обузимаше цркву „сву порту црквенску,“ — те се затим сли сав пламен у једно и претвори у не описани приказ (свет), и тај се приказ подиже ка небу па га нестане. Кад је сутра дан дознао за то патријарах, он оде са бољарима и саветницима код цара те га наговараше да изађе са царицом из града. А кад цар не послуша савета патријархова патријарах му рече: „ти знаш царе све шта беше проречено овоме граду, а ево сад новог и страшног знамења: свет неизразиви, који садејствоваше у славном храму божије премудрости са пређашњим светитељима, васељенским архијерејима и благочастивим царима, и анђео божиј, кога је сам Бог поставио за царевања јустинијанова

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да штити свету цркву и град, ове ноћи отидоше на небо а то значи, да нас је оставила милост Господња и његове штедроте и Господ хоће да преда град нашим непријатељима.“ Патријарах показиваше и људе који видеше чудо. Кад је ово саслушао цар, он се обнезнани и пане на земљу, те га мораше да поврате ка себи поливањем мирисавих вода. А кад цар дође ка себи, патријарах га опет поче убеђивати како му ваља изићи из града; то исто чинише и бољари. „Ако је то воља Божија говораше, онда куд ће да се бега од његове срџбе!? Колико ли је царева пре мене великих и славних пострададо за своју отаџбину; па и ја последњи нећу зар исто тако да учиним? Не, ја ћу овде да умрем заједно с вама.“ Другог дана, кад пуче глас по граду о знамењу, народ је „умирао“ од страха и ужаса. Патријарах га је крепио да негуби наде, већ да се ослони и узда у Бога Господа... и људи се скупљаху ка црквама Божиим те мољаху Бога да се смилује на њих.“ (Продужиће се.)

Српске Катихезе на основу синодалнога катихезиса.

(Од проте Н. Беговића.)

(Продужење.)

2. *Бог је силан* Шта је сторио Бог? Кажи ти Војине! — *Небо и земљу.* Од куда добивају људи храну своју? Кажи ти Милошу! *из земље.* Што ради тежак да му крув роди? Кажи ти Бранко? — Зашто је плуг? Што ће мотика? — Тако! земљу треба узорати, мотиком орање накопати, поравнити, да сіеме може никнути. Што још треба да сіеме никне? Може ли из суве земље ницати сіеме? Не може; *треба кишe.* Тако. Шта још треба да сіеме расте и сазри? Кажи ти Огњане! — *Сунца.* Тако, жито сазри само у *лету.*

Дијео! то све помаже силни Бог! Зато рече Србин: „У име Бога — који се небоји никога.“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

3. *Бог је віечан.* Какову је нам је Бог дао віеру? Кажити Перо? *православну.* А какову имамо душу? Кажити Благоіе? Тако! душа наша не умире — душа је безсмертна. Од кога имамо безсмертну душу? Кажити Живко? *Од Бога.* Добро: кад нам даје Бог душу безсмертну, какови је он? Реци ти Реља? *віечан.*

Тако дієцо, Бог не може умрети, он је віечан. Бог нема тіела: Он је Дух. Само діела божија видимо, а Бога не можемо видети. Бог нас види.

4. *Бог је свиѣт.* Како се оно пієва у цркви? Кажити Душане? „скатый воже!“ Какове сте иконе видели у цркви? Реци ти Бошко! — тако икону св. Троїице икону Богоіављења Ускрс — зато видите, рече Србин: „*Бог је најстаріиу светац.*“ — Какви је дакле Бог? Реци ти Угљеша? *Бог је свет.* Пазите іош дієцо! Какво дієте воли мати? — *Добро и послушно.* Какво дієте воли учитель? Кажити Милане! пазити: воли ли учитель дієте немирно? воли ли оно коіе непазити? Дакле, какво дієте воли учитель? *мирно — пажљиво.*

Пазите сад: Тако мати, тако учитель, еле: Што воли Бог? *добро.* Шга не воли Бог? *зло.*

Дієцо! Бог нам је дао *віеру, душу.* Бог оће да ми њега познаіємо. Зато се морамо Богу молити и — Бог ће нама помоћи. Нема моћи — без божіе помоћи!

М о л и т в е.

Оче наш. Богородице Дѣво.

1. Отче нашз иже еси на небескхз. Ту позивамо Бога у помоћ — Он је наш Отац. Бога ћемо видети на небесима. (Ово са кратким питањима уроћи са дієцом казати им: кад је Бог нас свију отац, то су сви људи његова дієца а међу собом браћа. Іош рећи им: код куће зовите ваше родитеље оцем — матером. Кратко поновити што имамо од Бога, па што од родитеља. Іош додати: Бога ћемо видети на „страшном суду“ На земљи видимо његова дела; на икони божија

своїства.) Да сватитса има твое. Оће Бог да слави́мо име његово. (Казати: име нашега Оца небеснога слави́мо моли́твом. Зато нам је дао віеру и душу. — Бог оће да дієца поштују своіє родитеље! —) Да прїидетз царствіє твое. Да нам Бог даруіє своіє царство. Казати: Са божіом помоћи учимо се — дакле: молимо се оцу небесном да нам поможе, да у царство његово дођемо. Да бѣдетз кола твоа: Божи́а је воља стари́а. (Казати; Бог оће да ми њега познаіємо, име његово светімо. — Родитеље и учитеље послушамо. То је воља божіа!) Ї́ко на небеси и на земљи. На небу су анђели на земљи људи. Вољу божіу врше анђели на небу — а на земљи људи.

Хлѣбз нашз насѣщныи даждз намз днесз. Ту иштемо хране само за данас. Хране за тієло да живімо — науке за душу да Бога право слави́мо! И остави намз долги нашз: Да нам опрости греоте наше. Ї́ко же и мы оставлаемз должникшмз нашимз. Како ми праштамо ієдан другоме: тако да Бог нама прости. Несмієте се турати и вући на путу и код куће! Можете се играти; али *братински*! — Не вкєди насз ко искѣшеніє: Не уведи нас у напасти. (Казати игром и забавом несмієду дієца заборавити на школу и науку. Наіпре научити своіє задаће; па онда се проиграти. — У светац наіпре у цркву. Приіє ієда Богу се молити. У вече приіє лієгања, и — свако іутро устаіући Богу се молити.) Но избеаки насз отз лѣкаваго. Враг је лукав, мами у напаст. Враг се боіи крста и молитве. Аминь.

2. Богородице дѣво! Радѣйся благодатнаа Маріє. Светоі Богородици било је име Мари́а. То је мати Божи́а. Господз сз тобою. Господ је с тобом. Благословєна ти вкз женахз. Благословєна си ти међу женама. Благословєнз плодз чрека твоєго: Благословєн је плод чрева твога. Ї́ко спаса родила еси дѣшз нашихз. Спаса си родила нашим душама.

Дієцо! Ево иконе: овђе видите матер, држи днієте у наручију. То је св. Богородица. Днієте је *Исус Христос*.

Имамо за спомен светковину, зове се „Благовієсти.“ Ево иконе: св. Аранђео Гаврило држи бијел цвијет у руци: ово женско Богородица је у кући, чита књигу. — Што су Благовієсти? (Продужиће се.)

Д а с е р а з у м е м о .

Ја не одобравам нити сам икад одобравао хуку и буку односно ма чијих начела и убеђења, као што неки имају ту навику, а напротив сам увек одобравао истинске разлоге. Кад оно савест говори, што рука напише, против тога нико нема места шта да говори; али кад рука напише и јавности преда, што је против савестно речено, то подпуног има места сваки разложима побијати и бранити.

Кад се од толико година води дебата односно уређења наше свештеничке плате, па кад се у новинарству од оних људи, који свој народ и своје свештенство непознају напада па и народ и свештенство грди, које је свештенство с разложима увек побијало као нискоћу студије, као оних којих се у толико наша ствар тиче, у колико су ради да буду апостоли народњи, пак тим поступком побуђен да коју у интересу истине рећем, узимљем перо фактима да ту донкижотерију оборим.

По крај пространих фактичних истинских узрока односно завађе народа са свештенством у чланцима под називом: „Каква треба да је наплата нашега свештенства,“ па пошто се у тим чланцима сва непобитна истинска одношења свештенства и народа, као и њихове све добре и хрђаве стране изнесе, то ћу и ја изићи су неколико факта, којим ћу потврдити да је свештенство до вршка свога дошло, и да му животу живота нема без систематичне плате, па ма и даље наметачи народњег апостолства са предикаонице предиковали: „свештенству нетреба систематичка плата.“

Да ли свештенству треба или нетреба систематична плата, то нека сваког поштованог читаоца увиђавност до закључка доведе, даје зајиста одвећ жалостна појава, кад народ н. пр. види смрт неког домаћег свога и кад чује да ту свештенику приписује само да свештеник више новаца добије, а исто тако да броји народ кад опева мртваца да јошт ко умре, а кад водицу освештава да вража да више новаца добије.

Да се о овој ствари и акта жалбе код неких срезки г.г. капетана налази, у којима се пређе три месеца жалило наше свештенство и кумило срезке старешине да изиђу међу народ, објасне вољу божију, наше је свештенство у стању наведену ужастну појаву заблуде и сујеверства које проистиче из потрошка за самртника, актима посведочити. О истој ствари налазе се жалбе и код највиших лица духовенства а напоследку и код примирителних судова.

На основу те жалостне појаве дед те ви противници свештенства и свештеничке плате да се разумемо да ли би тога сујеверства и предрасуде код народа било, кад би свештенство било платежно систематичком платом. Руку сви на прси па пред светом јавно исповедимо истину; јер та појава апостолством вашим заузела је велики замахај, пак сам Бог зна, докле ће га и доклен га може одвести.

Код нас је Срба уобичајена ствар, све за маленкост и ситницу држати, па ма се и историја народњег живота окаљала, па кад се ствар на жалост у дело приведе, бадава је кукати и за бокове се ватати; јер, што би би, па и прође.

Ми би ради били јошт неко питање учинити и пред целим Србством позвати противнике свештенства и његове плате, да отворено кажу: да ли и што може свештенику ужасније бити до кад чује: попе! ако знаш што да створиш, немој ако Бога знаш; јер је теби боље од живог човека нежелти од мртвог и даћемо ти што год оћеш, само немој ништа да твориш да ко умре.

Кад би један такви појав био, зар би се и угушио; али је мука више појава, па да је и један, како ћеш га угушити? Зар са батином и кажњу? — И то би се јошт хтело!!! Мука и са добрим понашањем а са злим јошт горе.

Да тој несретној појави другог лека нема без систематичне плате, то ће разборитост сваког брата Србина признати, а противници нека греше своју душу, на коју неполажу ништа светог до овога света и његовог ужитка, ради кога и воде борбу неистинитости, само бајаги да им из њиовог џепа што не искочи. Њима седити на свиленим столицама па противити се хору коме треба леба, и који гледа од себе да одклони живота опасност, то је најлакша ствар; али је тешко ономе, који муке пати.

Кад је влада умела све своје државне ствари уредити, то свештенство у пуној нади има места надати се, да ће и свештеничко стање онако бити уређено како ће се избећи неповољности, између народа, и свештенства, које ће бити одредбом систематичне плате; иначе распри нигде краја. Ова распра без лека, одвешће у понор пропасти и народ и свештенство; јер гди је слоге: ту је божији благослов, срећа и напредак, а без тога, нигде ништа нема.

Кад би из наведене појаве следствена следства изводили, што свега у свету може бити, то до другог закључка доћи не можемо осем следства, која би окаљала историју народног живота; јер се мора мислити и то позитивно овако: кад је мени умро отац, мати, брат, сестра и деца, то је боље да умре један поп, нежели да изумру наше фамилије.

На жалост из наведених фактивних навода се види, да свештеници наши више нису у стању да буду по славном Николи Томажеју: посредници између неба и земље, већ посредници између туге и јада, кад је сва наша моћ угинула и исчезла у свештеничкој кривици смрти, смртног човека. Та несрећна појава свештеничка је уста затво-

рила а срце скаменила да више незна шта да говори, но једино да чека судбу од неког милостивог срца, ако га се јошт гди нађе!

Ово колико до сад рекох, нека служи противницима свештенства и његове плате „да се разумемо,“ због шта систематичку плату желимо, па ако нисмо са потраживањем пуним разлoзима на видик изишли, то јавност и наша оно-страна браћа нека буду судилац, а не противни свештенства и његове плате, који без икаквих разлога и правде, војују против свештеничке истине и правде. У осталом лепа хвала г. Илићу, који је ту ствар далеко боље и тачније разложио.

Ј. Шарћ,

свештеник.

Г л а с м а т е р н и.

(с руског)

(Продужење.)

Под ово опште правило не потпадају и болесне матери којих млеко не годи деци, а које би дојењем шкодиле своје здрављу. Таке матери могу узети за своју децу доиљу, јер није кривица до њих што не могу да доје, почем немају хране, а горег јада од немања нема. Али зашто, и за који рачун одричу се здраве матери да доје своју децу, откуд уђе та хрђава навика у обичај, кака ли је то општа слика код свих богатих породица да најимљу доиље за своју децу? Та за цело се не може веровати, да су све матери богатих породица болешљиве и слабе; шта више многе мајке што дају децу на дојкиње и не шумињају да се извињују слабошћу, већ веле, да је то усвојено у опште у већем кругу да се деца у породици не доје; неке опет говоре, да је то трудан посао особито ноћу дизати се из постеље и т. д. Не обарам, већ из рођена искуства знам, да је то замашан труд; али ипак тврдим рођеним искуством да за матер нема веће среће на свету него кад рођеним млеком чедо своје доји, па шта више

ни трудба іоі ни іе тешка. Іа сам потпуно уверена да се матере остављају те среће само за то, што іе ни су измериле по вредности. Да іе тако многе би одбациле ту злу навику, уображену у опште, те не би помишљале на доікиње већ би саме гаїиле своју децу.

Ал да оставимо на страну срећу и задовољство материнско, с тога што се овде не води говор о матерама, но о основном васпитању или храни детињској. Може ми се рећи: „да іе за дете све іедно, доїила га мати његова или доїиља, само да има доста млека и да іе здраво; њему іе боље да се доїи рад развитка млеком здраве и физички іаке доїкиње, него ли да се напаїа материнским млеком, коїа и ако би била здрава али іе хрђаво развита. Јер овде іе главна ствар да има доста млека и хране, а млеко било материнско или туђе жене, то іе све-іедно; овде іе само питање о храни а о васпитању ни спомена нема.“ А да ли іе тако у самој ствари? Іа остављам лекарима да суд свої о томе изреку, да ли детињи састав (тело) прима у се храну туђе жене у оној истој мери, у коїој и материну где іе девет месеца провело, док се ни іе на свет родило, или боље успева од туђе хране са коїом ништа заіедничког нема; не може се никако рећи да ту нечега општега има нити може бити, мени се бар чини да ту ништа не може бити. Іа обраћам поглавито овде пажњу на ово: да ли се састоїи у храни детињој за девет месеца прве године само іедна храна, или имаде ли нешто и васпитања? Да ли іе доїење детета материнским млеком или доїиљиним то исто, што и спремање ручка и ужине? У детету се у течају девет месеца већ до неког извесног ступња развиїа разумевање, већ оно почиње да мисли; то лако примећуїе свака мати, коїа доїи дете своїим млеком; она вам може у прсте наброїати како и шта разуме дете, а нека деца већ у првој години почињу да говоре коїе шта. Дакле дете у течају сисања већ іе кадро да прима у печатке па доиста и прима. Овде іе реч

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

о храни и васпитању; дакле да се неби много забавили, дете само без питања материна или дојиљина, напореда с храном васпитава се по оној мери, како му се развијају способности. Природа је сама одредила груди за први течај васпитања детиња, и избрала је ту слику основна васпитања као најзгоднију за дете; она је тако дивно створила и наредила ово важно дело за живот детињи, да се ни матери ни доиља не могу обходити без извесних делања чисто наравствене каквоће, без ласкања, што изазивљу покретања у уму детињем. Кад се одојче одбие од сисе, већ се појављује у њему извештан ступањ развитка не само телесна него и умна. Али оно одојче, што га одоји доиља, на које се код нас мало гледа да ли су моралне, то дете у моралном развјетку ни издалека није нанесено на дете оно, које одгаји рођена матери; после овакога поступка не може ни како бити речи о томе, колико штете матери у моралном и умном развјетку своју децу, кад им добављају основно васпитање од доиља, а неће да се саме старају о тако важном материнском делу; њима ваља да васпитавају своју децу, а не да децу негују доиље.

Овакав правац васпитања деце у првој периоди, поред укореењена обичаја у друштву, да се најмљују доиље да како да не даје ваљане плодове па ма и добре прилике биле на руци, да се нађе доиља здрава и ваљано развијена телесно, а ово последње разуме се, да бива врло ретко.

Рашта треба више случајева набрајати, где се деси да се узму за доиље жене нездраве и хрђаво развијене телесно? У такој прилици мило дете материно, баш се навалице жртвује слепом обичају, који се укоренио у друштву; ту се дете трује и телесно и умно, па чак и док живи постаје трухло, боно, тупоглаво или умире у првим годинама свога живота. Ту ни је потребе да се наводе примери, њих има у свакој породици, где је ушло у обичај да доиља даје деци основно васпитање.

Хрђава је прва периода основна васпитања, што је усвојено у нас по извесним правилима у бољим кућама, а још је гора друга периода; она не само да не треби недостатке, што се у вуку у првој периоди, него још поред старих мана придаје нове и грђе. У другој периоди т. ј. кад дете наврши годину, умне и телесне способности детиње већ се почињу очито развијати; многа деца у другој години почну доста разговетно да говоре, а у трећој већ знају свашта, осем што је скрила природа од њих, говоре доста гласно, а и жеље расту у детету сваки час да све боље и боље позна своју околину. Па и пак већина мајака од богатих породица више се још брине и мисли о храни а ни најмање не осврће пажњу на васпитање.

И ово је опет права периода доиље или васпитатељке мајке опет на страну; оне се само толико старају о деци као и од беде, задовољавају се и забављају с децом као год са луткама; ако су деца здрава и весела те мајку своју веселе својим копрцањем. Ако ли се дете расплаче, на мах се виче васпитатељци; носи га брже — боље у собу (разуме се за децу) — не питајући зашто ли се дете кмези.

У овој периоди према одношају хране детиње, богате породице деле се у нас на два разреда. У једном разреду, на име трговачко, брине се само у толико да се дете што више на храни; главна је ствар да једе свачега, особито слаткиша, а не пита се да ли може све и свашта да свари детињи желудац, па често и претоваре дете јелом те му покваре желудац да не вреди низашта до год живи. А на против у другом разреду богаташком, деца у другој периоди васпитања покашто се муче глађу. Овде матере које воле жарко своју децу, пазе која храна ваља за децу па се око тога светују с лекарима, те се с тога може чути скоро сваки боговетни дан како вичу на управитељке, што су на храниле дете, што су му дале млека или земичке те му је хрђаов и штетно па за то воле, да се дете не сме ни чим

хранити до само са кризом. Поред помоћи тако не разумне у храни, дотера се до послетка дотле, да се желудац детињи по-квари за увек. Од туда видимо ми врло често бледу и не здраву децу а код родитеља врло здравих и имућних са свачим; људи се често чуде откуд то да су деца богаташка нездрава и бледа, док сиротињска што трпе свака чуда, тако су јака и здрава као дрен. Па ипак матере док су им још деца мала, нимало не хите, да се спречи зло, већшта више приписују тако стање да је нежно и деликатно (одлично), па чак држе да су то знаци одлична порода те се понекад понесе тиме. Последице овакога неприродног васпитања тек се показују у правом облику, кад дорасте човек до двадесете године, те га почне бољка мучити, по крстима, боловају га груди и други грки плодови неумешна васпитања а особито рано упознавање с лекарима.

Оба ова разреда породица т. ј. што претоваривају децу јелом да се поболе и што муче глађу, имају за се особите доиље и васпитатељке. Трговци узимљу обично рускиње слушкиње или младе жене, како се коме од овога двога допада. Од доиље захтева се да је одевена и да се држи чисто, да се нипошто не опија, да мотри и иде за дететом а никако да га испушти испред себе, да држи чисто преобуку, храни и надгледа дете, да га успављује и т. д. Кад родитељи мотре оно се и врши овако пред њиховим очима. Али кад родитеља нема код куће; онда доиље већином пуштају деци на вољу да раде шта хоће, а оне опет чине што њима годи, те се у таким приликама нагледају и наслушају деца таквих чуда, за кака мајка ни у сну сањала није, а особито ако ли је дадиља млада па воли весело друштво. О чедности оваких доиља, о њиховом умном развиту по све се не верма, само се гледа на спољашност и у служност. Али шта се скрива под у служношћу, о томе нико не води рачуна; чему се учи дете од доиље које прима свашта док је мало, о томе се не распитује, а међутим упечаци и добри и хрђави не пролазе поред детета на празно. У осталом о ру-

ским васпитатељкама особито домаћим, може се рећи, да и ако им је већим делом умни развитак доста ограничен, а о образованости не треба ни да се пита, ипак су оне ваљаније и брижљивије око деце да их нахране; с тога се у њих развија силна наклоност с прам деце. Така васпитатељка сумња се, да свачега даје детету, што држи да је за њ нужно, а пре свега стара се и труди да га научи молити се Богу у колико она зна, па с тога га учи сваки дан молитвама из јутра, око ручка и вечере и то тако, да родитељи могу бити потпуно уверени, да ће поред такве управитељке бити уливена у детиње срце љубав и поштовање према православљу у толико у колико је то детињој управитељци приступно. Уз то још прима од ње све што је руско; једнако му прича скаске и песме, чисто руске народне, те изађе из њених руку прави Рус, разуме се у томе ступњу каком је и његова васпитница па и напореда са свима сујеверицама проста човека. Али на жалост у садање време таквих је управитељака ретко наћи; већ се чак увикао обичај да се и у средњем трговачком разреду узимљу дадиље младе, снажне и кицошкиње, које се већом чешћу добро одевају а пуне су које каквих ветрова, које поваздан чече на огледалу те се лицкају и као што се каже *праве су намигуше*.

(Продужиће се.)

О Г Л А С И.

Листова имамо још неколико у целини од ове године. Ко има вољу имати наш лист, нека се пријави и предплату пошаље. —

Многи се жале да им листови не долазе уредно. До нас није кривица, јер сваком уредно еспедирамо, а другог начина за верније достављање наших листова пронаћи неможемо, до пут поште. Толико можемо своје читаоце задовољити, да им на захтевање и по други пут поједине бројеве оправимо. —

Како се с овим бројем завршује прво тромесечје од ове године: то молимо своје предбројнике да понове предплату на даље, који то нису раније учинили, а тако и поједине, да се сете и за вересју од прошле године. Није право да сваки по мало, а у ствари однесу толико, колико је управ потребно за опстанак листа.

Уред.